

1920-ci ildə Azərbaycanda sovet hakimiyyəti qurulan kimi qadınların kişilərlə bərabərliyini elan etdi. İctimai həyatda qadınlar müəyyən yer tutdular. Tezliklə II Dünya müharibəsi başladı, Azərbaycan qadınları Böyük Vətən Müharibəsində fəal iştirak etdilər. Milli Məclisin deputatı Mələhət Həsənova yazır: "O dövrdə faşizm, zorakılığa, hər cür müharibələrə qarşı dünyanın sülhsevər qadınları bir araya gələrək Beynəlxalq Demokratik Qadınlar Federasiyası yaratmışdılar. Əsrin ikinci yarısında artıq Azərbaycan qadını əksəriyyət etibarilə təhsilli, istehsalatda, elmdə, incəsənətdə böyük müvəffəqiyyətlərlə tanınan yüksək səviyyəli vətəndaş-şəxsiyyət idi. Onu tanıyır, onunla bütün xalq fəxr edirdi."

Azərbaycan qadınlarının 1941-1945-ci illərdə müharibə meydanında və eyni zamanda, arxa cəbhədə fədakarlığı xalqımızın qəhrəmanlıq tarixinə qızıl həflərlə yazıldı.

1969-cu il avqustun 2-də Ulu Öndər Heydər Əliyevin hakimiyyəti dövründə Azərbaycan qadın hərəkatının tarixində yeni mərhələ açan sənəd qəbul edildi. Bu sənəd Azərbaycan xalqının Ümum-milləti Lideri Heydər Əliyevin bütün Azərbaycan qadınlarına MÜRACİƏTİDİR. Müraciət dövrün Partiya Qərarlarının həyata keçirilməsi münasibəti ilə hazırlansa da, burada Azərbaycan qadın hərəkatının mühüm vəzifələri, həyat idealları da öz əksini tapmışdı. Müraciətdə deyilirdi: "Əziz bacılar və rəfiqələr! Biz sizi fəal iştirakinizlə qadın şuralarının, mədəni-maarif, uşaq, tibb ocaqlarının işinə kömək etməyə, uşaq və mədəni-məişət obyektlərinin tikintisini daim nəzarət altına almağa, məişət mədəniyyətinin səviyyəsini müntəzəm yüksəltməyə, bütün gözəl və qabaqcıl cəhətlərin həyatımızda tətbiqinə nail olmağa çağırırıq... Qoy yaradıcılıq eşqi, təşəbbüskarlıq, kəşfiyyətçiyə məxsus yorulmaz axtarış həvəsi sizin əmək həyatınızın sədaqətli yol yoldaşı olsun."

Ulu Öndər Heydər Əliyev Cənabları bu məşhur çıxışında Azərbaycan qadınının, eyni zamanda, Azərbaycan qadın hərəkatının keçdiyi yolu, inqilab salnaməsini canlı faktlarla təhlil etdikdən sonra göstərdi ki, "Azərbaycan" qadınlarının vəziyyətində baş vermiş böyük, həqiqətən inqilabi dəyişikliklərdən danışarkən xalq təsərrüfatında, mədəniyyətin bütün sahələrində, respublikamızın bütün həyatında qadınların rolunu aydın göstərən bir neçə rəqəm gətirməmək mümkün deyildir: "İndi 790 mindən artıq qadın ictimai istehsalatda çalışır ki, bu da bütün işləyənlərin ümumi sayının 45 faizini təşkil edir. Kənd təsərrüfatında çalışanların 54 faizini, sənayedə çalışanların 42 faizini, ticarətdə və ictimai iaşədə işləyənlərin 45 faizini, mənzil-kommunal təsərrüfatında və əhaliyə məişət xidmətində işləyənlərin 54 faizini, rabitə müəssisələrində çalışanların 39 faizini, nəqliyyatda işləyənlərin 15 faizini, elm sahəsin-

Azərbaycanın sovet dövrü qadın hərəkatı və hüquqları

də çalışanların 43 faizini qadınlar təşkil edir".

Ulu Öndər Heydər Əliyev bu dəqiq statistik faktları nəzərə çatdırarkən Azərbaycanın azad qadınlarının ölkənin, eləcə də, respublikanın siyasi həyatında diqqəti cəlb edən uğurlarını da sevincle qeyd edirdi. O deyirdi: "...İnqilabdan əvvəlki Azərbaycanda əhalinin 97 faizi savadsız idi. Qadınlar arasında isə savadlılar daha az idi. İndi Azərbaycan başdan-başa savadlılar respublikasıdır. Şərhin heç bir ölkəsinin tarixində belə bir müvəffəqiyyət olmamışdır.

Lakin Azərbaycan təkə ümumi təhsil sahəsində xeyli irəliləməklə qalmamışdır. 5,5 milyon nəfər əhalisi olan respublikamızı

zın ali məktəblərində 100 min tələbə, o cümlədən 38 min qadın təhsil alır. 30 milyon əhalisi olan İranın ali məktəblərində isə cəmi 38 min nəfər, o cümlədən yalnız 8.800 qadın təhsil alır."

Dahi Öndər Heydər Əliyevin dərin məzmunlu çıxışında maraqlı doğuran cəhətlərdən biri də rəhbərin ictimai istehsalat demək olar ki, bütün sahələrində fəallıq göstərən qadınlarımızı bir-cə-bircə tanıması, onların əməyini məhəbbətlə yada salması və həmçinin, müxtəlif sahələrin əməkçi qadınlarını bir dəstə gül buketi kimi tərifləməsidir. Məsələn, rəhbər çıxışının bir məqamında neft sənayesi, tikinti, nəqliyyat, kənd təsərrüfatı, pambıq istehsalı, habelə elm, təhsil maarif, mədəniyyət sahələrində çalışan qadınlarımızın fəaliyyətini təhlil edib, qiymətləndirərkən, 60-a yaxın Azərbaycan qadınının adını fəxrlə çəkərək onların xalqımızın necə la-

yıqlı nümayəndəsi olduqlarını xüsusilə vurğulayırdı.

Görkəmli siyasətçi Azərbaycan qadınının uğur və nailiyyətlərindən ürək dolusu, fəxrlə danışdığı kimi, yubiley nitqi söyləməsinə baxmayaraq, imkan tapıb xalqımızın qadınlarının gündəlik qayğılarını, problemlərini ifadə edən bir sıra aktual mövzulara da toxunur, milli qadın hərəkatımızı ləngidəcək neqativ halları qeyd etdi.

1970-ci illərdə, eləcə də, sonrakı onilliklərdə ölkənin, habelə Respublika MK birinci katibi Heydər Əliyevin narahatlıq bildirdiyi məsələlərlə həmahəng səslənir. H.Sultanovanın məruzəsindən oxuyuruq: "Qadına hörmət sosialist mənəviyyətinin toxunulmaz prinsiplərindən biridir. Lakin bəzi

yerlərdə qadına feodal-bəy münasibətinin qalıqları özünü göstərir. Bu, onu sübut edir ki, respublikanın bir sıra rayonlarında qadınlar arasında ideya-tərbiyə işi zəif təşkil olunmuşdur və insanların şüurunda keçmişin qalıqlarına qarşı lazımcıca mübarizə aparılmır. Bəzi qadın şuraları qadınların heysiyyətinin tapdalanmasına qarşı mübarizədə prinsiplilik göstərmirlər. Qızların yuxarı siniflərdən yayınması faktları da bizi narahat etməyə bilməz. Bunun əsas səbəbi bəzi valideynlər və məktəblərdir. Lerik, Kəlbəcər, Ağsu, Ağcabədi, Füzuli, Bərdə, Ağdaş rayonlarının kənd məktəblərində yuxarı siniflərdən qızların yayınması məsələsi bizi ciddi düşündürməlidir."

Fikrimizcə, problemlə bağlı nəzərdən keçirdiyimiz hər iki sətir, respublikamızda gedən ictimai-siyasi prosesdə dövlətlə qadın hərəkatı rəhbərlərinin yekdil

Azərbaycan Respublikasının Prezidenti yanında
Kütləvi İnformasiya Vasitələrinin İnkişafına
Dövlət Dəstəyi Fondu

KİVDF

www.kivdf.gov.az

Bu yazı Azərbaycan Respublikası Prezidenti yanında Kütləvi İnformasiya Vasitələrinin İnkişafına Dövlət Dəstəyi Fondunun maliyyə dəstəyi ilə "İnsan hüquq və azadlıqlarının müdafiəsi, vətəndaşların hüquqi, siyasi mədəniyyət səviyyəsinin yüksəldilməsi, sosial və siyasi fəallığının artırılması" istiqaməti çərçivəsində hazırlanıb

fikrindən xəbər verir və öz-özlüyündə respublika rəhbərliyinin qadınlara məsuliyyətli münasibətini təzahür etdirir.

Sovet dövründə vəzifələrdən biri və ən mühümü Azərbaycan qadınının rəhbər vəzifələrə irəli çəkilməsi məsələsi idi. Bu məsələnin həlli nə qədər həyati idisə, milli gerçəklik Azərbaycan ictimai realığı üçün böyük bir sıçrayış idi. Belə ki, Azərbaycan qadını ailədə, məhəviyyatda olduğu kimi, çalışdığı sahədə də nümunəvi və qabaqcıl idi. Onun vəzifələrə irəli çəkilməsi işin müvəffəqiyyəti, uğurların sürəti üçün zəmin yaradacaq, istehsalatın, elmin və eləcə də, qadın əməyinin tətbiq edildiyi bütün sahələrin çiçəklənməsinə və tərəqqiyə səbəb olacaqdı.

O zamanlar respublika Mərkəzi Komitəsinin birinci katibi işləmiş Ulu Öndər Heydər Əliyev bu cəhəti çıxışlarının birində xüsusi vurğulayaraq göstərirdi ki, "...həyatın özü, bizim təcrübəmiz sübut etmişdir ki, qadınların başçılıq etdikləri müəssisələr, kolxozlar və idarələr, bir qayda olaraq, qabaqcıllar sırasındadır. Bunlarda səlhiqə-səhman da daha çox olur, əmək intizamının pozulması halları da azdır, sosialist mülkiyyətinin qorunması işinin vəziyyəti də daha yaxşıdır."

Mələhət Həsənova qadın varlığını belə səciyyələndirir: "Qadın ilahi qüvvə, ulu varlıqdır. Alilik, adillik, aqillik zirvəsidir. Yaradan,

yaşadan, ərşiyyə gətirən, kamala yetirəndi. Saf duyğular, zərif hisslər, incə mətləblər timsalıdır. Qadın bəşərə yaraşır, zinet, insanlığa şərəf, şan, şöhrətdir. Qadın ucalıq, ülvilik, bakirlik məbədidir. İsmət, qeyrət, qüdrət rəmzidir. Qadın işıqlı, nurlu aləm, xoş arzu, xoş gələcəkdir. Qəlblərə sevinc, gözlərə aydınlıq, ömrə bəzəkdi. Hikmətdi, heyrdədi, heyranlıqdı. El anası, dünyalar dünyasıdır. Ana vətəndi, vətən ana..."

Sonda Ulu Öndər Heydər Əliyevin qadına hörmət və ehtiramının təzahürü olan aşağıdakı müdrik kəlamları oxucuların diqqətinə çatdırırıq:

Mən Azərbaycan kişilərinə məsləhət verirəm: qadınları qiymətləndirin, qadınları sevin, heç yerdə, heç bir ölkədə, heç bir millətdə Azərbaycan qadını kimi gözəl qadın tapa bilməyəcəksiniz.

Qadınlar dövlətimizin, müstəqilliyimizin, bu günümüzün dayağıdır.

Qadınlarımızı görəyimiz bütün işlərin dayağıdır.

Qadınlarımızın bayramı, xalqımızın, cəmiyyətin, ölkəmizin bayramıdır.

Hər bir insan dünyada həyatına görə, bütün varlığına görə anaya borcludur.

Mən bütün həyatım boyu qadına hörmət etmişəm və cəmiyyətimizi, millətimizi, xalqımızı qadına hörmət etməyə dəvət etmişəm.

VAHİD ÖMƏROV,
fəlsəfə üzrə fəlsəfə doktoru